Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

8.11.2019

Erityisasiantuntija Miliza Malmelin

Viite
Hänvisning

Muistio eduskunnan asunto- ja ympäristöjaostolle

Asia
Ärende

HE 29/2019 vp, momentti 35.01.65, Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Momentin 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon määrärahaa voidaan käyttää **yleisavustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille** sekä **valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille.** Avustusta saavat järjestöt tekevät merkittävää ja arvokasta työtä muun muassa ympäristöön, luonnonsuojeluun sekä asumiseen ja rakentamiseen liittyvissä tehtävissä, ja niillä on tärkeä rooli kansalaismielipiteen välittäjinä. Järjestöjen toiminta ja hankkeet tavoittavat kansalaisia usein paremmin kuin viranomaistoiminta. Järjestöjen tuottamat palvelut ovat tehokkaita ja edullisia.

Momentilta tuetaan myös **saariston ympäristönhoitoa**, joka perustuu lakiin saariston kehityksen edistämisestä (494/1981), jossa säädetään, että saaristokunnalle tai tällaisen kunnan jäsenelle voidaan "myöntää avustusta toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista". Tuen avulla on hoidettu saariston niittyjä ja muita perinnemaisemia, tehty linnusto- ja luontoselvityksiä sekä kunnostettu saaristomaisemien kannalta tärkeitä rakennuksia ja rakennelmia. Tuen saajina ovat olleet saariston asukkaat sekä paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt.

Lisäksi momentin määrärahoilla tuetaan **saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa**, joka matkailijoiden ja retkeilijöiden kannalta näkyy konkreettisesti roskaantumisen estämisenä. Pidä Saaristo Siistinä ry toimii saaristo- ja rannikkoalueilla sekä Järvi-Suomessa huolehtimalla muun muassa veneilijöiden jätteistä, kuivakäymälöistä, kelluvista imutyhjennysasemista ja retkisatamien jätehuollosta.

Määrärahaa käytetään myös **kestävää kehitystä, kulttuuriympäristön vaalimista sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien hankkeiden** tukemiseen. Suuri osa hankkeista tuottaa koulu- ja kasvatustyössä hyödynnettäviä toimintamalleja tai vahvistaa opettajien ja muiden kasvattajien osaamista. Sisällöllisiä teemoja hankkeissa ovat olleet mm. lajintuntemus, ympäristön tilan seuranta, ulkona oppiminen, aktiivinen kansalaisuus, kaupunkisuunnittelu, luonto- ja ympäristösuhde, kestävät liikkumistavat sekä ilmastokysymykset.

Vuoden 2019 määrärahan käyttö

Momentilta on vuonna 2019 myönnetty avustusta 36 järjestölle niiden perustoimintaan tai neuvonta- ja valistustyöhön, yhteensä 1 028 000 euroa (56 % momentin määrärahasta). Ympäristön-

hoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) osoitettiin yhteensä 552 000 euroa (30 %) ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 250 000 euroa (14 %). Momentilta on lisäksi eduskunnan päätöksellä suoraan kohdennettu Suomen Metsästäjäliitolle 100 000 euroa.

Momentilta on viime vuosina vuosittain myönnetty avustusta 36-39 järjestölle niiden perustoimintaan tai neuvonta- ja valistustyöhön. Näihin avustuksiin on käytetty 54-57% momentin määrärahasta. Ympäristönhoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) on käytetty 30-34% ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 12-14% momentin määrärahasta.

Määrärahan kehittyminen

Vuonna 2016 momentin 36.01.65 määräraha väheni 366 000 eurolla (noin 17,4 %) vuoteen 2015 verrattuna. Vähennys johtui järjestötukien hallitusohjelman mukaisista säästöistä ja tasomuutoksesta. Avustuksia pyrittiin leikkaamaan niin, ettei järjestöjen toiminta vaarantuisi. Suurimmilta avustuksien saajilta leikkaus oli noin 20 % edellisvuoteen nähden, pienemmiltä noin 10 %. Leikkaukset ovat vaikuttaneet järjestöjen toimintaan ja edellyttäneet sopeuttamistoimia.

Vuonna 2017 momentin 36.01.65 määräraha kasvoi 550 000 eurolla. Näistä 500 000 euroa osoitettiin Pidä saaristo siistinä ry:n alushankkeelle ja 50 000 euroa Suomen Metsästäjäliitolle eduskunnan päätöksellä. Käytännössä se osa määrärahasta, joka oli käytettävissä muiden järjestöjen toiminnan ja hankkeiden tukemiseen, väheni 4 000 eurolla vuoteen 2016 verrattuna ja oli suuruudeltaan 1 730 000 euroa.

Vuonna 2018 momentin 36.01.65 määräraha kasvoi 105 000 eurolla ja oli suuruudeltaan 1 835 000 euroa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä tuotiin esiin, että 105 000 euron lisäys ohjattaisiin järjestöille myönnettäviin avustuksiin. Lisätalousarviossa I eduskunnan päätöksellä osoitettiin lisäksi 500 000 euroa Pidä saaristo siistinä ry:n Saimaan alushankkeelle ja 100 000 euroa yleisavustusta Suomen Metsästäjäliitolle.

Vuonna 2019 momentin 36.01.65 määräraha lisättiin 200 000 eurolla eduskunnan päätöksellä ja oli suuruudeltaan 1 930 000 euroa. Määrärahan lisäyksestä 100 000 euroa osoitettiin Suomen Metsästäjäliitolle ja 100 000 euron lisäys ohjattiin järjestöille myönnettäviin avustuksiin eduskunnan päätöksen mukaan.

Vuoden 2020 määrärahaesitys 1 730 000 euroa

Vuonna 2020 momentille on esitetty 1 730 000 euroa. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että momentin määräraha säilyisi myös jatkossa vähintään 1,73 miljoonan euron tasolla. Pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa on korostettu luonto- ja ympäristökasvatuksen edistämistä. Järjestöt ovat nyt sopeuttaneet toimintaansa saamansa avustuksen mukaiseksi, ja hakijoiden joukossa on vuosittain myös uusia, avustuksen kriteerit täyttäviä yhteisöjä. Varsin rajallisella määrärahalla on vuosien aikana voitu tehokkaasti tukea kansalaisyhteiskunnan toimijoita kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämiseksi sekä erilaisten luonto-, ympäristö-, rakennus- ja asuntoalan toimien toteuttamiseksi.

Avustusten harkinta ympäristöministeriössä

Ympäristöministeriössä on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota momentin määrärahan vaikuttavuuteen sekä kehitetty avustushakuprosessia pyrkimyksenä lisätä sen avoimuutta ja selkeyttä. Tähän liittyy niin avustushakulomakkeiden kuin ohjeistuksen kehittäminen. Valtionavustuslaki määrittelee avustuksen myöntämisen yleiset edellytykset. Avustusta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toimintakenttä ja toiminnan laatu, laajuus, vaikuttavuus sekä tuloksellisuus. Harkinnassa huomioidaan myös, miten ja missä määrin yhteisön toiminta edistää valtion talousarvioesityksessä mainittuja ympäristöministeriön asettamia tavoitteita toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Lisäksi harkinnassa huomioidaan avustuksen tarpeellisuus toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä yhteisön talouteen ja muihin tukiin nähden.